

kanélküliség tendenciájában erőteljes változást a tavalyi év végén a közzszférából elbocsátottak okozhatnak.

Az utóbbi hónapokban a lakosság bizalmi indexe javult. Az indexben erősödött az ország 2004. évi gazdasági helyzetét megítélő tényező, a többi változatlan maradt. 2003 utolsó negyedévében a lakosság anyagi helyzetének megítélése pozitívabb lett, mint korábban. Az infláció várható alakulását viszonylag kedvezőnek várják.

A GKI Gazdaságkutató Rt. prognózisa 2004-re¹

KARSAI GÁBOR

2003-ban a gazdasági folyamatok iránya évközben jelentősen módosult. Az első félévben a 2001–2002-ben kialakult folyamatok érvényesültek. Az ipari termelés, a kivitel alig emelkedett, az üzleti beruházások stagnáltak, a GDP lassan nőtt. Ezt főleg a folytató európai dekonjunkció okozta, de hozzájárult a forint túlértékeltsége és a hazai pénzügypolitikával szembeni értetlenség is. A 2002. évközi erőteljes, jelentős hányadban az államháztartást terhelő bér- és nyugdíjemelés áthúzóó hatása, valamint a támogatott lakáshitelek állományának ugrásszerű emelkedése nagymértékben növelte a lakosság jövedelmét. Ez a behozatal kivitelnél gyorsabb emelkedését okozta. Látványosan romlott a külgazdasági egyensúly, az államháztartás hiánya pedig magas maradt. A kormány és a jegybank a sáveltolással megzavarta a pénzpiacot, ami a kedvezőtlen makroadatokkal együtt bizalmi válságot indított el a külföldi befektetők és (a kamatemeléssel nyomán) a hazai gazdasági szereplők körében. Az év közepétől a fiskális politika szigorodott, a pénzügy-minisztérium takarékos 2004-es költségvetési javaslatot terjesztett elő, de a fiskális politika nem tudta visszanyerni hitelességét. Nem készítettek ugyanis reális prognózist a 2003. évi előirányzatok „nem teljesülésére”, s irreális javulást terveztek 2004-re. Emellett az MNB a monetáris politika alakításakor nem volt együttműködő partner a bizalom visszaszerzésében.

Az év második felében megváltozott a gazdasági folyamatok iránya. Egyrészt „kifutottak” a lakossági jövedelmeket növelő intézkedések, másrészt egyértelműbbé vált, hogy az élénkülés Európára is átterjed. *Így 2003 őszére nemcsak a lakossági jövedelmek növekedése lassult le, hanem élénkült az ipari termelés, dinamizálódott a kivitel, nőni kezdtek az üzleti szféra beruházásai, gyorsult a GDP növekedése. Az év utolsó hónapjaiban már a fizetési mérleg és az államháztartás egyensúlya is javult.*

A magyar gazdaságról és gazdaságpolitikáról kialakult nemzetközi befektetői és hazai megítélés lényegesen rosszabb, mint a gazdaság valós állapota. Ez, valamint a monetáris politika hibái vezettek el 2003 végén egy újabb pénzpiaci krízishez, amelynek nyomán tartósan irreálisan magas kamatszint és átmeneti forintgyengülés következett be. A bizalmi válság akkor éleződött ki, amikor a reálgazdasági folyamatok már javulni kezdtek, s a gazdaságpolitikában is fordulat kezdődött.

A világgazdasági körülmények javulóak. A gazdasági növekedés üteme idén az eurózónában 1,5–2 százalék, Németországban 1–1,5 százalék közé gyorsul. Bár a kőolaj

¹ A cikk a GKI Gazdaságkutató Rt. egész kollektívájának „Gazdasági várakozások és előrejelzés 2004-re” című, 2004. március első hetében véglegesített prognózisa alapján készült.

ára nagyon magas, ennek hatását a gyenge dollár ellensúlyozza, és a világpiacon energiaárak csökkenése valószínűsíthető. Az év egészére 27,5 dollár/hordó olajárát (Brent) és 1,25 körüli dollárárfolyamot feltételezünk (2003: 28,9 dollár/hordó; 1,13 dollár/euró). A FED és az EKB irányadó kamata alacsony, az előbbinél emelés inkább csak az elnökválasztás után várható, az utóbbinál még további mérséklődésre lehet számítani. A tőzsdék erősödnek.

Magyarország EU-tagsága fokozza a bizalmat és az érdeklődést a magyar gazdaság iránt, ami élénkülést hozhat a befektetésekben. Az EU-támogatások nettó ideai növekménye azonban még szerény lesz. A GKI Rt. felmérése szerint a cégvezetők az összességében pozitív számszerű várakozások mellett saját vállalkozásuk helyzetét sokkal kedvezőtlenebbnek ítélték, mint fél éve. Ez bizalmi válságot tükröz. A helyzet a fogyasztóknál is ellentmondásos: a lakosság úgy általában romlónak ítéli saját pénzügyi helyzetét és fogyasztási lehetőségeit, de ettől még szinte soha nem látott tempóban költenek.

A magyar gazdaság növekedése – az európai trendnek megfelelően – 2000 közepétől folyamatosan lassult, majd 2003 tavasza óta élénkül. A GDP az utolsó negyedévben pedig már 3,5 százalékkal nőtt. *A GKI Rt. ezért 3,7 százalékra emeli növekedési előrejelzését.* A konjunktúra javulása és a korábbinál gyengébb forint ösztönzően, a magas hazai kamatok és a gyenge dollár fékezően hat az ideai növekedésre. A növekedést mindinkább az export és a beruházások bővülése élénkíti. Az ipari termelékenység újra gyorsulva emelkedik. Az építőipar teljesítménye a tavalyi stagnálás után élénkül. A mezőgazdaságban – átlagos időjárást feltételezve – az elmúlt 2 év összesen 10 százalékot meghaladó visszaesése után 6-7 százalékos termelésnövekedés várható. A növénytermesztés számottevően emelkedik, az állattenyésztés jelentősen tovább csökken. *A foglalkoztatottak száma idén 0,5 százalékkal nő, de a költségvetési szektorban kissé mérséklődik. Az üzleti beruházások gyorsulnak.* Főleg a feldolgozóipari gépberuházások, az autópálya-építés és az önkormányzati döntésű, de EU-forrásokkal támogatott infrastrukturális fejlesztések bővülnek dinamikusan. Előreláthatólag 31 ezer új lakás épül fel (2003-ban 3500-at adtak át). A GKI Rt. 2004-re a beruházások kb. 7 százalékos emelkedését várja.

Az államháztartás tavalyi hiánya fenntarthatatlanul magas, jövedelem-újraelosztó szerepe túlzott. A tavalyi év végi pénzügyi események, a vártnál nagyobb 2003. évi hiány, az ezekre reagáló kormánydöntések átírták az ideai költségvetést. Az új cél a hiány leszorítása a GDP 4,6 százalékára, miközben a bevételek tartósan tekinthető elmaradása és a megugró kamatkidadások a GDP 1 százaléka körüli feltételromlást jelentenek az államháztartásra nézve.

Az ország EU-csatlakozásának közvetlen hatása az államháztartási bevételek és kiadások alakulására lényegében nullszaldós. Az adó- és járulékbévételek esetében a szokásosnál is sokkal jobban eltérnek a pénzforgalmi és az ESA-95-nek megfelelő eredményszemléletű adatok. Ennek fő oka az áfaszabályozás csatlakozáskor bekövetkező változása. Ez akár 130-150 milliárd forintos egyszeri pénzforgalmi bevételkiesést is okozhat a GFS számokban.

A GKI Rt. előrejelzése szerint idén (eredményszemléletben) az adó- és járulékbévételek mintegy 150 milliárd forinttal elmaradnak a tervezettől, s mintegy 100 milliárd forintos túllépés várható a kamatkidadásoknál. Emellett számos más tételnél is (főleg a lakástámogatásoknál, a gyógyszer-támogatásoknál, a nyugdíjkiadásoknál, az önkormányzatok egyenlegében, valamint az agrártámogatásoknál) bizonyosra vehető az előirányzatok összesen legalább további 100 milliárd forintos túlteljesülése. Ugyanakkor a februári (illetve a korábbi) korrekciós csomag mintegy 180 milliárd forintos bruttó kiadási megtakarítást eredményez. Mindez összesen az eredeti deficit-előirányzat mintegy 170 milliárd forintos túllépését jelenti, ami *összhangban van a kormány által újonnan*

megcélzott 4,6 százalékos GDP-arányos deficitcéllal. Ha az évközi adatok ennél nagyobb hiány kialakulására utalnának, akkor – a GKI Rt. feltételezése szerint – további bevételnövelő vagy kiadáscsökkentő lépésekre kerül sor. Az államháztartás ESA-95 szerinti adósságállománya 2004 végén a GDP 58-59 százaléka körül alakul, vagyis lényegében nem emelkedik.

2004-ben a bruttó béremelkedés a korábbinál jóval szerényebb, 7-8 százalék körüli lesz, a reálbérek és a fogyasztás alig (1-2 százalékkal) nő. A költségvetési szektorban legfeljebb 6-7 százalékos, az üzletiben 8,5 százalék körüli bruttó béremelkedés valószínű. A nettó átlagbérek 7,5 százalékkal emelkednek, ami közel 1 százalékos reálbérnövekedést eredményez. A nyugdíjak, a gyerektámogatások és más szociális jövedelmek reálértéke szintén 1–3 százalék közötti mértékben nő. A fogyasztási célú hitelállomány bővülése dinamikus marad, a lakáshitel-állomány emelkedése viszont lassul, így a háztartások nettó megtakarítási rátája a GDP közel 3 százalékára emelkedik (a tavalyi 0,2 százalékról).

A külgazdasági egyensúly 2003-ban romlott, de ez 2004-ben nem folytatódik. Főleg a fejlett technikát képviselő gépipari termékek kivitele emelkedik. A cserearányok talán kicsit javulnak (az olajár csökkenése miatt). Ezért a külkereskedelmi áruforgalom hiánya a tavalyi közelében lesz (4,6 milliárd euró). A folyó fizetési mérleg hiánya euróban nagyjából stagnál, 4,2 milliárd lesz, de a GDP-hez képest már csökken, 5,4 százalék körül valószínűsíthető.

Az inflációt meghatározó fő folyamatokban 2003-tól fordulat kezdődött. A gazdaság fokozódó külső és belső egyensúlyi feszültségei elsöpörték az infláció mesterséges lezárásával is népszerűsége törekvő gazdaságpolitikát, s azt a gazdasági prioritást, amely a dezinflációt elébe helyezte a növekedésnek, a foglalkoztatásnak, a versenyképességnek vagy a költségvetési egyensúlynak. 2004 elején gyorsul az áremelkedés, az év közepétől azonban már lassulásra számítunk. A fogyasztást terhelő (áfa, jövedéki és fogyasztási) adók emelése 2004 kora tavaszára 7–7,5 százalék közé viszi a havi áremelkedési ütemet. Ezek egyszeri hatását a nyártól kezdve ellensúlyozza a gyorsan növekvő bázis, így az év végére 6 százalék körüli, 2004 átlagában pedig 6,7 százalék körüli infláció valószínű.

A bizalomvesztés leginkább a pénzügyi piacot érinti. A 2003-as ikerdeficit, a fiskális és a monetáris célok nem teljesülése, a pénzügyi politika tartalmi, formai és kommunikációs hibái ingadozó árfolyamot és irreálisan magas kamatszintet eredményeztek. 2004-ben a gazdasági fundamentumok javulnak, a fiskális kiigazítás valószínűleg az előző évinél sikeresebb lesz. A monetáris politika érdemi kiigazítása nélkül azonban nem nyerhető vissza a pénzpiaci bizalom. Ha ez megtörténne, a költségvetési intézkedések, a javuló reálgazdasági helyzet és az infláció várható alakulása alapján viszonylag gyorsan mód lenne a kamatok 10 százalék alá mérséklésére, méghozzá szélsőséges árfolyammozgások vagy inflációs veszély nélkül. A jegybanki alapkamat főleg a költségvetést sújtja, emellett a kis- és középvállalkozások, valamint az igazán rászoruló lakásépítők hitelfelvételét nehezíti. Ezért még egy nagyfokú kamatcsökkentés élénkítő hatása is nagyon szerény lenne, szinte kizárólag az államháztartás deficitjének mérséklését segítené.

A forint jelenlegi árfolyama nem különösen erős, és nem is különösen gyenge. Az árfolyamszintet rövid távon a piaci vélekedés, a bizalom erősödése vagy hiánya fogja alakítani. Éves átlagban a tavalyinál gyengébb, de – a javuló gazdasági helyzet talaján – a 2004 eleinél kissé erősebb forintra lehet számítani.